

שמירה ניסית או הנהגת הטבע

תמצית שיחה לחג הפורים - לקו"ש חל"א (שיחה א)

שמירה והגנה זו היא רק כאשר עם-ישראל מתנהג בהתאם לזה - שמאמינים וסומכים על הקב"ה (הרועה) שישמרם ויצילם. אך כאשר הם מפנים עורף לקב"ה (לרועה) ומייחסים חשיבות לאומות העולם (זאבים) - אזי מפקיעים בכך את עצמם משמירה ניסית זו, ומכניסים את עצמם אל תחת הנהגת הטבע. ובמצב הטבעי אין להם סיכוי להתקיים.

לפי זה מובן בעניינינו, שזה שגזירת הכליה ניתנה עליהם "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע" - לא היה זה בגדר עונש על חטא, אלא היתה זו תוצאה טבעית מהנהגתם (בכך שהפקיעו את שמירתו של הקב"ה עליהם), שהרי:

אחשוורוש מינה את המן לראש השרים, עד כדי ש"וכל עבדי המלך .. כורעים ומשתחוים להמן - כי כן ציוה לו המלך", ואם כן, במצב כזה לא היה שמץ של סיכוי בדרך הטבע לקיומו הפיזי של עם-ישראל. הדבר היחיד שהיה יכול לשמש כ'קרבן הצלה' לעם-ישראל היתה שמירתו והגנתו הניסית של הקב"ה. ולמרות זאת, בשעה זו ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע", עם-ישראל הפנה עורף לקב"ה והחל לייחס חשיבות ל(שלטון) אחשוורוש, ועד כדי שראו בו את מקור חיותם וקיומם.

שהרי, עובדה זו שהם נהנו מסעודתו של אחשוורוש, הוכיח ש(לא הגיעו לסעודה מתוך אילוף, אלא) הם הרגישו 'כבוד' להשתתף בה⁶. ומאחר שהם יחסו חשיבות ל"זאבים", דחו בכך את השמירה וההגנה הניסית של הקב"ה, והכניסו את עצמם למצב הטבעי שאין להם שום סיכוי להתקיים (כפי שעצם קיומם של הזאבים - שוללת את קיומה של הכבשה), ובדרך ממילא נגזר עליהם כיליון.

⁶ כלומר: עצם השתתפותם בסעודה זו של אחשוורוש, לא היוותה בעיה כלל, שהרי היו תחת שליטת מלכותו והוכרחו להשתתף בה (בפרט שהיו שם מאכלים כשרים - "כרצון איש ואיש"). הבעיה היתה בכך שהשתתפותם הסבה להם עונש וכבוד עד כדי כך ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע". שהרי מציאותו וקיומו של עם-ישראל תלוי אך ורק בקב"ה, ואילו הם ייחסו חשיבות לאחשוורוש וסברו שכל קיומם כעת תלוי בחסדו של אחשוורוש (אדם המנוגד לקיום רצון בורא העולם).

נאמר בחז"ל¹ שהסיבה לגזירת הכליה שניתנה על עם-ישראל בשושן בזמן אחשוורוש היתה "לפי שנהנו מסעודתו של אותו רשע"². וידועה השאלה: האומנם רק משום שהשתתפו בסעודת אחשוורוש התחייבו כליה? וכי מגיע להם עונש כליה על עבירה שאינה חמורה כל-כך?³

והנה, על פניו נראה שעונשם הגיע להם על שהשתתפו ואכלו מסעודתו של אחשוורוש, דבר שהיה כרוך באכילת מאכלות אסורות. אך אם נדייק, חז"ל אומרים "לפי שנהנו מסעודתו של אותו רשע" (ולא נאמר 'לפי שאכלו..'). ויוצא איפוא שכל הבעיה היתה (לא באכילה עצמה, אלא) בכך שנהנו מסעודה זו⁴.

נקודת העניין טמון באופן הימצאותם של עם-ישראל בין האומות: כבר אמרו חז"ל⁵ שעם-ישראל נמשלו ל"כבשה (אחת) העומדת בין שבעים זאבים", שכשם שלכבשה זו - אין סיכוי להמשך קיומה בדרך הטבע, כך לעם-ישראל אין קיום בדרך הטבע, אלא שהקב"ה בחסדו ובטובו שומר ומגן עלינו באופן ניסי ומצילנו מידם של כל האויבים.

¹ מסכת מגילה דף יב עמוד א.

² ששייך זה רק לבני העיר שושן, אך הטעם לחיוב כליה של כל העולם הוא משום שהשתחוו לצלם (כמבואר בגמ' שם).

³ אמנם יש המפרשים (הרי"ף ועוד) שמכיוון שסעודת אחשוורוש היתה על ביטול וחורבן בית המקדש [שלפי חשבוננו תמו שבעים שנות הגלות, ולכן חשב לעצמו שמכיוון שתם הזמן של הגלות והם עדיין לא נגאלו - בוודאי גם לא יגאלו עוד (מגילה יא, ב)]. ואם-כן: "כל מי שנהנה מאותה סעודה הוא יורה שהוא שמח על חורבן המקדש" (ועל ביזויים של כלי המקדש). אך מכל-מקום עדיין לא מובן מדוע כולם - "מנער ועד זקן", כולל הטרף, התחייבו כליה? ולכן, אם היה זה איסור עבודה-זרה - הייתי יכול לקבל זאת, כפי שבחטא העגל הקב"ה אמר "ואכלה אותם כרגע" (את כולם) - בשל חומרת עוון זה. אך כיצד ייתכן לומר שעונש חמור זה יחול על כולם (כולל הטרף) - רק על השתתפותם בסעודה, אף אם נגיד שביטאו בכך שמחה על החורבן.

⁴ לאמיתו של דבר, דוחק (קצת) לומר שנענשו בגלל שאכלו מאכלות אסורות, כי מחז"ל רואים שהגישו לפנייהם (גם) מאכלים כשרים, כפי שדורשים "כרצון איש ואיש - כרצון מרדכי והמן". וכמו-כן נאמר במדרש על הפסוק "והשתיה כדת אין אונס" - "אין אונס מ"ין נסך". ואם כוונת הגמרא (במגילה שם) היתה שנענשו בגלל שאכלו מאכלות אסורות - היתה צריכה לכתוב זאת במפורש.

⁵ מדרש תנחומא פרשת תולדות פרק ה, ועוד.